

ZÁSADY A KONTROLNÍ SYSTÉM

činnosti v ČSLA

Nedílnou součástí velení a řízení je kontrola, která se již u vedoucích funkcionářů užívá jako nástroj poznání a předpoklad pro úspěšné další řízení a ovlivňování činnosti velitelů a štábů všech stupňů.

Zásady a systém kontroly v ČSLA (viz hlava 1 a 2 předpisu Všeob-5-4) vycházejí ze dvou základních požadavků:

— z požadavku **obsahové a organizační jednoty státu a armády**, neboť armáda je mocenským nástrojem státu a její řídicí systém je tedy specifickým podsystémem státního řídicího systému;

— z požadavku **jednoty velení a kontroly**, neboť kontrola je nástrojem řízení, tedy velení a z toho důvodu je pro ni ve všech směrech určující obecný cíl řízení a jeho systém.

Vzhledem k těmto základním požadavkům vycházejí zásady a systém kontroly v ČSLA jednak z obecných zásad a systému kontroly v ČSSR a jednak ze specifiky armády jako „organizace pro boj“.

V ČSLA **platí proto obdobné zásady** pro kontrolní činnost, jaké jsou uplatňovány v celé naší socialistické společnosti. Specifika armády, související s jejím posláním a principy jejího vnitřního života, ovlivňuje obecné zásady kontroly trojím směrem:

- **co do významu**, a tím pořadí důležitosti,
- **co do rozsahu jejich uplatnění**,
- **co do způsobů a metod**, jejichž prostřednictvím se v kontrole uvnitř naší armády prosazují.

1. Obecná zásada povinnosti řídicích orgánů a vedoucích všech stupňů kontrolovat jako nedílnou součást řízení je **základní a rozhodující zásadou kontrolní činnosti v ČSLA**, realizující se jako **povinnost každého velitele, náčelníka a jejich štábů kontrolovat**. Tuto zásadu modifikují všechny řády, předpisy, rozkazy a směrnice touto formou: „**Kdo řídí, ten kontroluje — kdo řídí, ten je kontrolován!**“

Není proto možné kontrolní činnost považovat za „právo“ jen „vyšších“ velitelů, ale naopak za povinnost každého funkcionáře, počínaje velitelem družstva či náčelníkem rádiové stanice. Vždyť velitel či náčelník kteréhokoli stupně je přímo odpovědný za trvalé plnění a prosazování přísahy, předpisů a řádů, za správné a včasné splnění rozkazů a nařízení nadřízených i svých vlastních. Tato přímá odpovědnost je zavazuje k tomu, aby správně a účinně rozvíjeli organizační zajištění těchto povinností a spolu s tím **vykonávali nebo zabezpečovali kontrolu** jejich plnění jako nedílnou součást velení a řízení. **Svým významem je kontrola základním a pro úspěšné velení rozhodujícím prvkem řídicího procesu.**

Charakteristickým znakem velitele je, že odpovídá i za práci druhých, za činnost, kterou sám nekoná. Má-li nést tuto odpovědnost, musí se přesvědčovat, jak jsou jeho rozkazy splněny — musí kontrolovat. Rozkaz — kontrola jsou tedy neodlučitelné jevy, právě tak jako pravomoc a odpovědnost. Odtud lze pochopit, že kontrola je i významnou složkou vedení lidí, výchovy podřízených.

Navíc v armádě, v níž je plnění úkolů organizováno na základě vysokého stupně utajení a v níž platí princip nedílné velitelské pravomoci, tomu ani jinak být nemůže. Kontrola musí prověřit a **prosadit bezpodmínečně plnění rozkazů a uložených úkolů, zejména bojových**. Vzhledem k tomu významným doplňujícím prvkem kontrolní vazby velení, který ovlivňuje obsah i metodu velitelské kontroly, je **zásada hlášení** o splnění rozkazů „zezdola nahoru“, zakotvená v řádech jako kategorická a automatická povinnost každého podřízeného vůči svému nadřízenému.

Je i další aspekt této zásady. Každý, kdo správně kontroluje, **podílí se na zdokonalování řízení**, a to jak řídicí činností své jako velitele a svého štábu, tak podřízeného stupně velení, při současném respektování nedílné velitelské pravomoci tohoto stupně a z toho vyplývající zásady nedělitelné odpovědnosti za stav a výsledky svěřené součásti, příkazující organizovat potřebnou nápravu avšak v žádném případě nevelet „přes hlavy“ mezistupňů velení.

Základní a hlavní zásada „kdo řídí, kontroluje“ ovlivňuje a podmiňuje více nebo méně, tou či onou formou, ale **vždy ostatní zásady** pro kontrolní činnost.

2. **Objektivnost kontroly** zabezpečíme přesným dodržováním metod a metodických postupů a tím, že kontrolní zjištění se opírají o spolehlivě prokázaná fakta.

Dosáhneme ji dodržováním a respektováním řady předpokladů:

a) Posuzováním a porovnáváním skutečnosti **k přesné interpretaci záměru**. Stává se totiž, že kontrolují lidé s různou úrovní myšlení, takže různé kontrolní orgány mají „různou“ interpretaci záměru a výsledkem je, že každý má jiný „metr“.

b) Kontrolní orgány **nemohou posuzovat** kontrolovanou skutečnost subjek-

tivně, tj. nesmí ji ani přikrašlovat ani načernit zvýrazněním nepodstatných jevů a přehlížením skutečných rozhodujících stránek některých jevů.

c) Při posuzování skutečnosti a odchylek od záměru musíme **respektovat** všechny **objektivní příznivé i nepříznivé podmínky** a zvláštnosti a tím i reálné možnosti kontrolovaného objektu při realizaci záměru. Postavení jednotných požadavků např. pro součásti plné a rámcové, rozvelované či „chráněné“, by objektivnosti kontrolních výsledků a jejich porovnávání nepřispělo.

d) V posuzování odchylek skutečnosti od záměru sledovat důsledně nejen **negativní**, ale i **pozitivní odchylky**. Nejen z důvodů objektivnosti, ale i v zájmu zevšeobecnění progresivních zkušeností je nutné, aby kontrolující prověřovali skutečnost vysoce náročně, avšak spravedlivě a zejména citlivě k iniciativě realizátorů.

e) Při posuzování negativních i pozitivních odchylek analyticky pronikat k podstatě věcí a jevů, odhalovat — na základě fakt — příčiny nedostatků a zdroje úspěchů. Kontrola, která jevově popisuje negativní odchylku, zůstává na povrchu, nepronikne k podstatě a nevytváří velení a řízení rozhodující podmínku nápravy: odstranit příčiny, likvidovat kořeny nedostatků. Důsledek toho je, že stejné nebo obdobné nedostatky se později znovu opakují.

f) Posuzováním skutečnosti rovněž z hlediska vnitřních **tendencí**. Vždyť současně dobré plnění úkolů může v sobě skrývat negativní vývojovou tendenci, a naopak, dosud nedostatečné plnění může již v sobě obsahovat zcela jasnou kladnou vývojovou tendenci. Nepostihnou-li se tendence, může dojít k tzv. nepochopitelným zvratům, zjišťovaným v další kontrole.

g) **Seřazováním problémů a jejich příčin**, jež mají různé kvalitativní a tím i řádové hodnoty, **metodou hlavního článku**, podle jejich skutečné „specifické“ váhy a ne podle subjektivních názorů kontrolujícího.

h) **Určením viníků** zjištěných nedostatků **v souladu s funkční odpovědností**. Vymezení viny nemůže být subjektivně ovlivněno „osobními účty“ či jinými vztahy kontrolujícího ke kontrolovanému.

3. **Včasnost a preventivnost kontroly** umožňuje řídicím orgánům plnit funkci aktivní zpětné vazby informace a účinně ovlivňovat, regulovat probíhající dynamické procesy ve sféře velení a řízení.

Nesmírně důležitá je tato zásada rovněž vzhledem k přípravě na boj a plnění bojových úkolů. Důsledné a přesné splnění rozkazů každým jednotlivcem bude mít v soudobém boji velmi často rozhodující podíl na plnění bojového úkolu nejen malých jednotek, ale i útvarů a svazků.

Z těchto důvodů plní v podmínkách armády kontrola svoji výchovnou funkci zcela evidentně a aby svoji výchovnou roli sehrála, bude včasnost a preventivnost jejího uskutečnění **zásadní podmínkou jejího výchovného vlivu**.

Právě proto u nižších jednotek se vyžaduje úplná jednota „rozkaz — kontrola“, což předpokládá, aby **v zápětí po vydaném rozkaze následovala kontrola jeho plnění**, nikoliv až po splnění. Velitel v soudobém boji nemůže být v roli očekávajícího, který neví, zda bude rozkaz důsledně a přesně splněn, ale musí být **přesvědčen a mít jistotu**, že podřízený učiní vše pro splnění rozkazu. A jelikož návyk a vojenskou vlastnost plnit rozkaz přesně a důsledně lze dosáhnout výchovou v mírové přípravě, musí velitel ve své praxi velení zásadu „rozkaz — kontrola“ bezpodmínečně uplatnit, aby i on získal návyk k jejímu realizování v jakýchkoliv bojových podmínkách, pokud to vůbec bude možné.

Rovněž u vyšších stupňů velení se zásada včasnosti a preventivnosti kontroly vyžaduje tím, aby každý nadřízený stupeň velení periodicky organizoval kontrolu (různými formami) **v procesu organizace plnění uložených úkolů**, tj. v etapě přípravy a rozpracování úkolů, krátce v období po zahájení plnění úkolu a vždy v polovině etapy plnění úkolů. Vždyť jedině tím lze **včas** zasáhnout a kontrolou **prosadit** nápravu, aby uložené úkoly **byly** bezpodmínečně splněny.

Nejvyšším řídicím stupňům musí navíc jít o kontrolu správnosti svých záměrů a volby prostředků k jejich uskutečnění, která včas — ještě před fází realizace — ověřuje správnost koncepce a upozorňuje na případné chyby v obsahovém i metodickoorganizátorském pojetí její realizace.

Konečně, kromě objektivního zjištění stavu realizace záměru nadřízeného, včasná a preventivní kontrola současně „popohání“ ty, kteří jsou za realizaci zodpovědní, aby stanovené záměry splnili důsledně a v žádoucím termínu.

4. Cílevědomost a systematickosti kontroly vyjadřuje všestranné zaměření kontrolních orgánů na nejpodstatnější otázky a problémy kontrolovaných objektů, které jsou pro splnění uložených úkolů v dané etapě rozhodující. Kontrola tím přispívá k prosazení takových metod řídicí činnosti a způsobu výcviku a výchovy vojsk, vedoucích k neustálému zvyšování bojové připravenosti ČSLA a spolu s ní i k trvalému upevňování našeho socialistického řádu, uvědomělé kázně a k utváření profilu obránce socialistické vlasti a jejího občana. Požadavek, aby každá kontrolní akce splnila bezpodmínečně své poslání, tj. poznání i nápravu, můžeme splnit jen tehdy, jestliže zabezpečíme, aby žádná kontrola nebyla povrchní, plytká, aby šla na podstatu věci a jevů (nedostatků), odhalovala příčiny negativních jevů a tendencí a **prosadila ihned** přijetí opatření k nápravě.

Cílevědomě vedená kontrola, a to chceme zdůraznit, musí **rovnoměrně rozvíjet obě stránky svého poslání**. V první řadě přinášet informace a fakta o průběhu a úrovni jednotlivých konkrétních disciplín, jakými jsou např. bojová a politická příprava, morálně politický stav, týlové a technické zabezpečení, materiální podmínky apod. Na druhé straně musí být kontrola zaměřena na kritické hodnocení vlastního řídicího systému, ve kterém jednotlivé armádní procesy probíhají, tj. přinést fakta k úrovni řízení na jednotlivých stupních velení bez ohledu, co je předmětem řízení. Bez hlubokého sledování řídicích procesů nemůže kontrola vytvářet podmínky k dlouhodobé, trvalé nápravě a tím i předpoklady k soustavnému zkvalitňování velení a řízení.

Kontroly musíme též organizovat systematicky (v určitých časových obdobích) tak, aby byl zabezpečen dostatečný tok informací spolu s ohodnocením výsledné činnosti objektu. Proto soudruh ministr přijal zásadu o každoročních inspekčních prohlídkách či komplexních prověrkách všech svazků, vláda přijala zásadu o periodických revizích hospodaření u každé VHO v tříletém rozmezí apod.

5. Efektivnost kontroly se projevuje v její účelnosti, kvalitě a účinnosti (tj. skutečné nápravě). Dá se posuzovat podle toho, jaký aktivní podíl má kontrola na řízení, jak přispívá k dosažení žádoucího optimálního stavu.

Účelnosti kontroly můžeme dosáhnout především důsledným uplatněním **metody hlavního článku** v obsahu kontrolované skutečnosti, ve výběru objektů kontroly, ve volbě termínu pro kontrolní zásahy, ve volbě nutné doby na kontrolní akce, v organizaci, způsobu a metodách každé kontroly.

Kromě toho podmiňuje účelnost kontroly rovněž **koordinace** kontrolní činnosti. Jde o to, aby na jedné straně bylo zabezpečeno cílevědomé zaměření kontrol a pokryty jí všechny svazky, útvary a zařízení, ale na druhé straně aby nedošlo k dublování kontrolních akcí různých nadřízených orgánů na jednom objektu, dokonce se stejným cílem a ve stejném nebo téměř překrývajícím se časovém termínu.

Kvalitu kontroly podmiňuje příprava na každou kontrolní akci a schopnost kontrolujících uplatnit cílevědomé a účelné metodické postupy v kontrole, jimiž bude objektivně identifikována kontrolovaná skutečnost poznáním fakt a analýzou těchto fakt.

Účinnost kontroly můžeme posuzovat jen skutečnou nápravou. Velitelé a náčelníci kontrolovaných součástí jsou povinni učinit bezodkladně všechna opatření k odstranění závad a nedostatků a zabránění jejich opakování v budoucnosti. Kontrolující orgán opakuje kontrolu až ke skutečnému prosazení nápravy. Upuštění od následné kontroly, stejně jako její „přehánění“ podřízeným nepomáhá, ale škodí.

Prosazení zásady efektivnosti ve vztahu v uvedeném podmiňujícím zásadám účelnosti, kvality a účinnosti je v podmínkách armády vůbec a ČSLA zvláště **objektivně nutné a potřebné**. Nic nedělat zbytečně vyžaduje nejen soudobý boj, ale i současný mírový život naší armády.

Dojde-li k situaci, že některý stupeň velení musí konstatovat nesplnění rozkazů a uložených úkolů, pak je třeba jej brát k odpovědnosti především za **kontrolní činnost**. Pokud uložené úkoly byly reálné a pokud nedošlo k objektivním zásahům, které nelze předvídat nebo jim zabránit, pak příčina tkví především v nedostatečném respektování zásad kontrolní činnosti a tím v nízké úrovni a kvalitě kontroly.

6. V podmínkách armády má podstatné odlišnosti (obecná) **zásada** povinnosti řídících orgánů, vedoucích všech stupňů a kontrolních orgánů **kontrolovat v těsné součinnosti s pracujícími** a jejich zájmovými složkami. Přesto k uplatnění i této obecné a společenské zásady **jednoty kontroly shora a zdola** jsou v ČSLA vytvářeny podmínky. Její formy nejsou a ani nemhou být v ČSLA vzhledem k nedělitelné velitelské pravomoci tak úplné, jako je tomu v celé naší socialistické společnosti.

Předpoklady ke splnění této zásady můžeme realizovat těmito způsoby:

a) Podle našich řádů má každý voják hlásit služebně vše, co ohrožuje bojovou pohotovost, morální stav či narušuje bojovou a politickou přípravu vojsk.

b) V ČSLA jsou vytvořeny objektivně příznivé podmínky k tomu, aby stranické organizace uplatnily svá práva a povinnosti a včas signalizovaly všechny nedostatky života armády velitelským stupňům ze zdola nahoru až po HPS nebo ÚV KSČ, přímo nebo cestou politických orgánů. Toto právo a povinnost komunistů a stranických organizací je silným mobilizujícím prvkem kontroly v ČSLA zdola, vyplývajícím z vedoucí úlohy strany v armádě a dávajícím možnost, aby nezůstalo „ukryto“ nic, co brání splnění rozkazů a uložených úkolů velitelů a náčelníků všech stupňů.

c) Při inspekční prověrce převzetí funkce nového funkcionáře a jiných příležitostech je uložena povinnost vyzvat příslušníky součástí k rozmluvě a jejich sdělení angažovaně řešit.

d) Kontrolní orgány v průběhu své činnosti informují a opírají se o názory a poznatky funkcionářů stranické, mládežnické či odborové organizace.

Náplň a systém řízení a tím i kontroly jsou v našem státě určovány jeho **společenským zřízením a stěžejními principy** zakotvenými v Ústavě ČSSR, zejména tím, že vedoucí silou ve společnosti i ve státě je KSČ a veškerá moc patří pracujícím; všechny organizace a všichni občané jsou povinni vynaložit nejvyšší úsilí a vyvinout co největší iniciativu, aby byl úkol splněn co nejlépe, a řadou dalších principů.

Tyto principy jsou v naší společnosti realizovány v řídicí a tím i kontrolní činnosti a proto základní články systému kontroly v ČSSR jsou:

- a) orgány a organizace KSČ,
- b) společenské organizace, občané,
- c) řídicí orgány a vedoucí pracovníci ve sféře státního a hospodářského života.

Jedním z důležitých hledisek, které určují působnost a vztahy kontrolních orgánů, je rozlišení na orgány vnitřní a vnější kontroly.

Vnitřní kontrola je charakterizována tím, že probíhá po linii přímého řízení, kdy kontrolující a kontrolovaný jsou ve vztahu přímé nadřízenosti a podřízenosti.

V ČSLA ji organizují, řídí a vykonávají funkcionáři s velitelskou a odbornou pravomocí v rozsahu své působnosti především těmito způsoby:

- a) **osobní kontrolou**, kterou konají samostatně jako trvalou součást své řídicí práce,
- b) **delegovanou kontrolou**, přenášením kontrolní povinnosti a pravomoci ke kontrole na podřízené orgány a organizace s dočasným nebo trvalým oprávněním ke kontrolám.

Vnitřní kontrola vychází tudíž z **přímé řídicí činnosti** a její rozsah a obsah je dán rozsahem a obsahem řídicí činnosti.

Vnější kontrolu vedou naopak orgány, které nejsou ke kontrolovaným ve vztahu nadřízenosti a jejich činnost jde mimo sféru přímého řízení (patří k nim např. VLK, SBČS aj.).

V ČSLA ji ve stanoveném rozsahu vykonávají federální a národní orgány výslovně k tomu zmocněné zákonnými ustanoveními, vládními předpisy a nařízeními.

Články systému kontrol v naší armádě (při respektování obecných principů výstavby kontrolního systému v ČSSR) proto tvoří:

- a) kontrola strany,
- b) kontrola velitelská,
- c) určité prvky kontroly jednotlivců a vojenských mas,
- d) určité formy vnější kontroly nadresortních orgánů a orgánů státu, jejichž práva stanoví zákony a vládní nařízení.

My chceme podrobněji rozebrat kontrolu velitelskou a o ostatních člancích systému kontrolní činnosti se zmíníme jen velmi stručně.

Kontrola strany

KSČ, jako vedoucí síla naší společnosti, vykonává kontrolu ČSLA těmito základními formami:

— ÚV KSČ a jeho orgány uskutečňují kontrolu ČSLA jako kontrolu **přímou a úplnou**:

— prostřednictvím politických orgánů a stranických organizací se uskutečňuje kontrola v rámci okruhu jejich působnosti jako **kontrola přímá, avšak částečná**;

— prostřednictvím územních stranických orgánů (KV a OV KSČ) se uskutečňuje kontrola v rámci jejich působnosti jako kontrola **nepřímá a částečná**

— prostřednictvím velitelů a náčelníků komunistů a náčelníků politických orgánů uplatňuje strana vliv na obsahové pojetí a systém kontroly po služební linii, což je, vzato do důsledků, rovněž nepřímou formou kontroly, neboť za svoji služební činnost odpovídají komunisté (velitelé a náčelníci) straně, přesněji řečeno stranickému nebo politickému orgánu, který je má v kádrovém pořádku. Tato nepřímá forma kontroly strany díky kádrovému pořádku není bez významu; naopak, umožňuje straně uplatnit silný vliv na život a plnění úkolů v ČSLA.

Ústřední výbor KSČ svými orgány kontroluje v ČSLA plnění usnesení **jak obecného charakteru** (zavazující všechny resorty státní správy), **tak zvláštního konkrétního charakteru**, tj. usnesení přijatých zvláště pro oblast ozbrojených sil.

Politické orgány v duchu Stanov KSČ a Směrnic ÚV KSČ pro práci politických orgánů v ČSLA působí svým vlivem na všechny základní otázky života armády a zvláště organizování kontroly stranickopolitické práce, uskutečňované po linii služební, stranické i po linii masových organizací, se významně podílejí v oblasti stranické kontroly. Na základě své kontrolní činnosti organizované samostatně nebo formou společné kontroly s velitelskými orgány mají možnost na místě zajišťovat nápravu nebo k odstranění nedostatků významně napomáhat svými rozborů a návrhy opatření cestou služebních orgánů. Kromě toho mohou přímo informovat vyšší politické orgány až ÚV KSČ o svých kontrolních poznatcích, získaných informací komunistů nebo kontrolou, a to i těch otázek, za něž nese odpovědnost nadřízený orgán velení.

Obdobně stranické organizace v souladu se Stanovami KSČ a Směrnicemi ÚV KSČ pro práci organizací KSČ v ČSLA uplatněním svých práv a povinností v rozvoji kritiky a sebekritiky na stranické půdě (viz str. 9—10 Směrnic) a svoji včasnou a pravdivou informací vyšších politických orgánů spolupůsobí významně v oblasti stranické kontroly. Stranické organizace působí přímo k nápravě — na stranické půdě odhalených — nedostatků také tím, že celou svoji činností upevňují bojovou sílu ČSLA a vedou komunisty i bezpartijní k bezvýhradnému plnění vojenských povinností, rozkazů a nařízení (str. 4—5 Směrnice).

Rovněž **komunisté** na všech služebních funkcích důsledným plněním povinností a práv dle Stanov a Směrnic svým způsobem obohacují vliv a kontrolu strany ať už vzorným plněním služebních a stranických úkolů nebo nepřímým včasným upozorněním na nedostatky po služební či stranické linii.

Kontrola — součást a nástroj velení ČSLA

Systém kontrolní činnosti po služební velitelské linii má dvě charakteristické podoby:

— jako kontrola splývající s formami velení (na stupni útvar),

— jako kontrola „relativně samostatná“, uskutečňovaná různými formami (hlavní formy kontrolní činnosti v ČSLA viz hl. 4 předpisu Všeob-5-4) a kombinací těchto forem (na stupni svazek a výše).

V rámci útvaru se kontrola splývající s formami velení nejklasičtější projevuje u velitele družstva až roty, zatím co na stupni prapor — pluk vlivem existence štábu jako orgánu velení přechází v některých směrech k samostatným akcím.

Na nejnižších stupních velení požadavek, aby velitel nejen nařizoval plnit určité úkoly, ale aby je současně organizoval i kontroloval, je zcela pochopitelný a evidentní. Velitel jednotky při organizaci úkolu současně kontroluje jeho plnění a obráceně, při jeho kontrole jej dále organizuje. Toto určité splývání kontroly s formami velení a organizátorskou prací velitele prosadil sám život nejen z hlediska mírové přípravy, ale i z důvodů potřeb soudobého boje.

Otázka použití formy kontroly na řešeném stupni je zodpovězena tím, že v rámci útvaru nemůže být kampaňovitost v kontrolní činnosti, protože život vyžaduje **kontrolu stálou, každodenní**, jako součást organizátorské práce velitelů těchto stupňů. Směrnice pro kontrolní činnost v ČSLA (Všeob-5-4) uvádí v čl. 18, že na nižších velitelských stupních je vhodným druhem tematické prověrky **kontrolní zaměstnání**. Tato forma není a ani nemůže být na základě předem stanoveného konstatování rozhodující a základní, i když poznatky získané při kontrolním zaměstnání se využívají především k poskytnutí pomoci prověřovanému a ke zkvalitňování vlastní řídicí práce, ale doplňující formou vytvořeného systému **každodenní osobní kontroly** vedoucích funkcionářů a příslušníků jejich štábů.

Vzhledem k tomu, že na stupni velení pluku vystupují kromě velitele i odborní funkcionáři, je oprávněn požadavek, aby kontrola na tomto stupni velení byla již obohacena prvky koordinace úkolů a opatření. Je tomu tak právě proto, že právě štáb útvaru, vlivem odbornosti jeho funkcionářů, vyžaduje již některé prvky relativně samostatných odborných kontrol, které jsou vůči nižším stupňům sebekontrolou.

V zásadě na stupni útvar je oprávněný požadavek **jednoty kontroly a pomoci**, neboť kontrolující velitel (náčelník) při své kontrole v četě, rotě, současně instruuje, jak plnit úkoly a sám činí opatření po služební linii k jejich plnění. Tento požadavek — v minulosti nesprávně zprofanován — za současné kádrové naplněnosti vystupuje výrazně do popředí a to nejen směrem k velení praporu a pluku, ale i k vyšším stupňům a to v tom smyslu, že „čím nižší stupeň velení, tím větší pomoc při kontrole“.

Kontrolní činnost **na stupni svazek a výše** se již projevuje v její klasické podobě jako relativně samostatná součást velení. Uskutečňuje se směrem k útvarům jako „akce“ periodicky, prostřednictvím určitého systému **velitelských osobních kontrol, osobních kontrol odborných náčelníků a skupinových komplexních a tematických kontrol**, plánovaných již na celý výcvikový rok.

Přesto i zde v použití kontrolních forem jsou některé rozdíly. V první řadě jen soudruh ministr (z jeho rozhodnutí jím pověřený funkcionář) má právo k inspekční prohlídce. Jen kontrolní orgány MNO nebo okruhů (leteckých svazů) mají právo — po předchozím souhlase ministra — při komplexních prověrkách stanovit hodnocení známkou. Jiných rozdílů formálně není. Současná praxe ovšem ukazuje, že zralým problémem k řešení je **komplexní kontrola na stupni svazek**. Je tomu z několika důvodů.

1) Úkol, který vyhlásil s. ministr a je již třetí rok realizovaný — každý rok prověřit všechny svazky — znamená každoroční prověrku v podstatě všech

útvárů divize. Připojí-li se další stupně, a tak tomu také v praxi je, nastává (a každoročně se opakuje) situace, že řada útvarů je prověřována komplexně dvakrát (a jsou i případy i třikrát) v roce. Připočteme-li vysoké počty tématických kontrol vedených z těchto stupňů opět ke stejným útvarům, pak docházíme k závěru, že volání po snížení kontrolních akcí je **oprávněné**. A máme-li snižovat, pak je třeba začít u svazku.

2. Druhým, neméně vážným důvodem je skutečnost, že velitel svazku nemůže čekat, až budou úkoly splněny (a potom „prověřovat“ stav jejich plnění), ale denodenně jako osobně zodpovědný funkcionář za stav svazku se přesvědčovat, zda jsou vytvářeny všechny předpoklady pro jejich splnění a ze svého stupně k vytváření odpovídajících podmínek přijímat potřebná opatření. Hlubokou a trvalou znalost situace u všech útvarů svazků nezabezpečí jen komplexní prověrka u několika útvarů.

3. Vpředu jsme zdůraznili potřebu poskytnout maximální pomoc (fyzickou i morální) podřízeným. Nejvýhodnější pro splnění tohoto cíle je pro velitele svazku tématická prověrka, která by se měla stát hlavní formou kontrolní činnosti na stupni svazek.

Od stupně svazek a výše se začínají projevovat „problémy“ kontroly „jako takové“, tj. problémy včasnosti, permanence, komplexnosti, kvality, úrovně, účinnosti a efektivnosti.

Spolu s uvedenými problémy kontrolní činnosti se od svazku výše objevuje zároveň problém „dotahování“ kontroly k řídicí práci podřízeného a vlastního štábu, tedy problém jednoty cílů v kontrole k ověření výsledků řízení a řídicí práce samotné.

V souvislosti s tím vystupuje do popředí i problém „přemíry kontrol“ vyšších orgánů velení u pluku a nižších jednotek. Hlavní příčinou je na jedné straně nedostatek hodnověrné a kvalitní informace potřebných fakt z hlediska řízení, na druhé straně zde působí setrvačnost a návyky a nepochopení požadavku: **kontrolovat nejbližší podřízený stupeň**. Vžitý zvyk na všech stupních „znát situaci v rotách“, v „praporech“ nebyl dosud překonán ani na MNO, čehož důsledkem je konzervování těchto návyků na všech stupních od shora dolů a metoda „superkontrol“, namísto metody kontroly nejbližší podřízeného stupně.

Na **nejvyšších stupních velení** existují samostatné kontrolní útvary nebo jednotliví pracovníci — kontroloři.

Profesionální kontrolní orgány nenahrazují kontrolní působnost odpovědných náčelníků. Jejich úkolem je uskutečňovat takové kontrolní akce, které nadřízený náčelník kontrolního orgánu považuje za účelné — vzhledem k povaze věci a vážnosti kontrolované problematiky — svěřit ke kontrole přímo profesionálním kontrolorům, aby měl možnost učinit závažné rozhodnutí na základě vysoce kvalifikované a objektivní kontroly a analýzy výsledků kontroly, tedy na základě optimálně objektivních podkladů.

Prvky kontroly zdola za účasti vojenských mas v ČSLA

Kromě spolupůsobení stranických organizací a politických orgánů v kontrole „zdola“, existují v ČSLA ještě tyto prvky účasti příslušníků ČSLA v kontrole:

— organizací celodenní směny, která je sice velitelským orgánem, avšak účastí vojáků v ní umožňuje, aby v oblasti zabezpečení vojáka sami vojáci projevili svoji aktivitu;

— stanovenou povinností každého vojáka hlásit vše, co by narušovalo bojovou pohotovost, morální stav a bojovou a politickou přípravu.

Charakteristické na těchto prvcích kontroly je to, že převážně plní jen svoji poznávací funkci, neboť nápravu musíme organizovat a prosadit po velitelské linii.

Celodenní směna umožňuje, aby se vojáci přímo podíleli na organizaci pořádku a přesného chodu služby. Určení dozorců z řad vojáků mají možnost svoji správnou službou, např. v kuchyni, zabezpečit, aby vojáci dostali všechny předepsané náležitosti. Záleží jen na řádném výkonu celodenní směny, aby tento „služební“ prvek „kontroly zdola“ byl jedním z nejdůležitějších článků systému kontrol v ČSLA.

Zákl-1-3, čl. 84, stanoví: „Zjistí-li voják kdekoli rozkrádání nebo poškozování vojenského i jiného národního majetku, nezákonné plýtvání peněžními prostředky nebo jiné zřejmé nesprávnosti v zásobování vojsk, nedostatky ve stavu techniky nebo jiné skutečnosti poškozující bojeschopnost ozbrojených sil, je povinen hlásit to služebním postupem a zároveň podat písemné hlášení s případnými vlastními návrhy na odstranění nedostatků vyššímu nadřízenému, popřípadě až prezidentu republiky“.

Tento prvek charakteru „kontrolního pozorování“, tj. poznání při práci, je jistě významným prvkem systému kontroly, do něhož touto formou vstupuje **každý příslušník armády**. K plnění této povinnosti je však nutné podřízené učit a náročně vést.

* * *

Kontrola je důležitou součástí řízení ČSLA, působí k rozvoji a vyšší její připravenosti, k efektivnosti ve výcviku i k účelnému vynakládání prostředků poskytování ji naší socialistickou společností. Je proto povinností všech vojáků a občanských pracovníků neustále prohlubovat kontrolu v duchu uvedených zásad a zkvalitňovat systém kontrolní činnosti. Zde máme ještě velké rezervy, související s otázkami organizace a metod kontrolní činnosti, kontrolních akcí na všech stupních velení.

Ke zkvalitnění samotné kontrolní praxe na všech stupních ČSLA přispěje i další prohloubení teoretické přípravy pracovníků, kteří kontrolu organizují a uskutečňují. Zařazení těchto otázek do přípravy velitelů a štábů v r. 1973 přispěje ke zkvalitňování řídicích procesů a bude i plně odpovídat požadavkům závěrů jednání plána ÚV KSČ z února 1972.